

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Сидоренка Дмитра Вадимовича
**«Забезпечення прав учасників кримінального провадження під час
проведення судової експертизи»**
яка подається на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 – Право
за спеціальністю 081 – Право

1. Оцінка роботи здобувача у процесі підготовки дисертації і виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи.

Аспірант **Сидоренко Дмитро Вадимович** виконав у повному обсязі Індивідуальний план Освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії. Освітня програма в обсязі 40 кредитів ECTS виконана у повному об'ємі. Він успішно склав чотири заліки та п'ять екзаменів з таких дисциплін:

Заліки:

- 1) «Філософські засади та методологія наукових досліджень» – зараховано, 72 бали;
- 2) «Підготовка наукових публікацій та презентація результатів досліджень» – зараховано, 70 балів;
- 3) «Науковий менеджмент» – зараховано, 94 бали;
- 4) Асистентська практика – зараховано, 93 бали;

Екзамени:

- 5) «Іноземна мова для аспірантів» (англійська мова) – задовільно, 50 балів;
- 6) «Сучасна правова доктрина» (за профілем) – добре, 80 балів;
- 7) «Альтернативи притягненню до кримінальної відповідальності» – відмінно, 90 балів;
- 8) «Актуальні питання доказування у кримінальному провадженні» – відмінно, 95 балів;
- 9) «Сучасний стан і тенденції розвитку науки оперативно-розшукової діяльності» – відмінно, 96 балів.

Всі заплановані види робіт було виконано своєчасно. Здобувач плідно співпрацював з науковим керівником протягом усього терміну навчання в аспірантурі.

2. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Стаття 3 Конституції України регламентує, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. ... Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». Особливого значення це положення набуває у сфері кримінальної процесуальної діяльності, яка пов'язана із суттєвим обмеженням прав і свобод людини.

Завданням кримінального провадження є не лише притягнення особи до кримінальної відповідальності. Важлива роль у діяльності органів досудового

розслідування та суду відведена захисту прав як підозрюваного, обвинуваченого, так і інших суб'єктів кримінального процесу. У цьому контексті на окрему увагу заслуговує питання щодо забезпечення прав учасників кримінального провадження під час проведення окремих процесуальних дій.

Ефективне вирішення завдань кримінального провадження неможливе без використання слідчим, прокурором та судом спеціальних знань обізнаних осіб. Їх застосування надає можливість вирішити питання, що не відносяться до категорії правових та знаходяться поза межами професійних знань вищевказаних суб'єктів. Аналіз слідчої та судової практики надає можливість стверджувати, що однією з найбільш поширених процесуальних форм використання спеціальних знань під час кримінального провадження є залучення експерта для проведення судової експертизи.

Питання проведення судової експертизи під час кримінального провадження були предметом дослідження значної кількості вчених (Р.С. Белкін, О.О. Бондаренко, А.Ф. Волобуєв, В.І. Гаєнко, М.М. Гродзинський, Ю.М. Грошевий, М.В. Даньшин, А.В. Дулов, В.М. Махов, Ю.К. Орлов, І.Л. Петрухін, Р.Д. Рахунов, М.В. Салтевський, М.О. Селіванов, Р.Л. Степанюк, В.Ю. Шепітько, О.Р. Шляхов, М.Г. Щербаковський та ін.). Незважаючи на це, враховуючи процес реформування кримінального процесуального законодавства України, механізм реалізації вищевказаної форми використання спеціальних знань потребує подальшого дослідження та удосконалення. Окремої уваги заслуговує питання щодо процесуального механізму забезпечення прав учасників кримінального провадження під час проведення судової експертизи.

Вищевказані обставини обґрунтовують вибір теми дисертаційного дослідження та свідчать про її актуальність.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час проведення судової експертизи у кримінальному провадженні.

Предметом дослідження є процесуальний порядок забезпечення прав учасників кримінального провадження під час проведення судової експертизи.

Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб із урахуванням сучасних положень кримінального процесуального законодавства України дослідити процесуальний порядок забезпечення прав учасників кримінального провадження під час проведення судової експертизи і на цій основі сформулювати відповідні науково-практичні рекомендації.

Поставлена мета обумовлює вирішення наступних завдань дослідження:

- визначити сутність і форми механізму забезпечення прав учасників кримінального процесу;
- виокремити структурні елементи механізму забезпечення прав учасників кримінального провадження;
- дослідити права особи як об'єкт забезпечення у кримінальному процесі;
- сформулювати поняття спеціальних знань у кримінальному судочинстві;
- дослідити процесуальні форми використання спеціальних знань у кримінальному процесі;
- визначити правову природу судової експертизи у кримінальному провадженні;
- охарактеризувати порядок забезпечення прав сторони захисту під час проведення судової експертизи;
- визначити механізм забезпечення прав потерпілого та інших учасників кримінального провадження під час проведення судової експертизи;

- охарактеризувати порядок забезпечення прав учасників кримінального провадження під час отримання зразків для експертизи;

- сформулювати науково-практичні рекомендації стосовно удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України в частині забезпечення прав учасників кримінального провадження під час проведення судової експертизи.

Методи дослідження. Під час проведення дослідження використовувалися загальний діалектичний метод наукового пізнання дійсності та низка інших спеціальних наукових методів.

Формально-логічний метод застосовувався під час формулювання понять «механізм забезпечення прав учасників кримінального провадження», «спеціальні знання», «судова експертиза» та класифікації судових експертиз у кримінальному процесі (підрозділи 1.1., 2.1., 2.3.). Системно-структурний метод було використано при визначенні форм механізму забезпечення прав учасників кримінального провадження, структурних елементів такого механізму, дослідженні сутності спеціальних знань у кримінальному процесі (підрозділи 1.1., 1.2., 2.1.). Історико-правовий метод застосовувався під час дослідження історичного аспекту розвитку інституту судової експертизи у кримінальному процесі (підрозділ 2.3.). Метод юридичного аналізу використовувався для вивчення відповідних положень кримінального, кримінального процесуального законодавства та відомчих нормативних актів України (розділи 2, 3). Порівняльно-правовий метод використовувався у процесі визначення системи заходів забезпечення прав учасників кримінального провадження під час проведення судової експертизи в Україні та інших державах світу (розділ 3). Метод прогнозування застосовувався під час розробки пропозицій щодо удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Інформаційну та нормативно-правову базу роботи складають: Конституція і закони України, Кримінально-процесуальний кодекс України 1960 року, Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року, постанови Пленуму Верховного Суду України, Кримінально-процесуальні кодекси різних країн світу, відомчі нормативні акти Міністерства внутрішніх справ, Міністерства юстиції України.

Теоретичною основою дисертаційного дослідження є наукові роботи із філософії, історії та теорії держави і права, криміналістики, кримінального процесуального права тощо.

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до положень Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021) та плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 р. № 756-р); Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020); пріоритетних напрямів фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права, визначених у Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки.

Тему дисертації затверджено вченою радою юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна 19 листопада 2019 року (протокол № 4).

4. Особистий внесок дисертанта в отриманні наукових результатів та їх новизна.

Особистий внесок дисертанта в отриманні наукових результатів та їх новизна полягає в наступному:

- *вперше:*

- доведено твердження, згідно з яким зміст засади змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості має завжди розповсюджуватися не лише на сторони обвинувачення та захисту, а й на потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача;

- запропоновано на законодавчому рівні надати потерпілому, цивільному позивачу, цивільному відповідачу право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи. У КПК України доцільно регламентувати також можливість звернення вищевказаних учасників кримінального провадження до слідчого судді з клопотанням про проведення експертизи, як це передбачено в КПК України стосовно сторони захисту;

- обґрунтовано думку, відповідно до якої у КПК України доцільно регламентувати процесуальний порядок оскарження стороною захисту, потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем ухвали слідчого судді про відмову в задоволенні їх клопотання про проведення експертизи;

удосконалено:

- поняття спеціальних знань у кримінальному процесі, під якими слід розуміти знання в різних галузях, що отримані в результаті спеціальної підготовки чи досвіду та використовуються з метою отримання доказової інформації;

- класифікацію судових експертиз: у залежності від об'єму дослідження; за послідовністю проведення; за кількістю експертів, які призначені для проведення дослідження; за характером спеціальних знань, що використовуються; у залежності від ступеню індивідуалізації об'єктів, що досліджуються; за місцем проведення;

- позицію щодо способів залучення судового експерта до участі у кримінальному провадженні за ініціативою сторони захисту: 1. Самостійне залучення експерта на договірних умовах для проведення експертизи. 2. Залучення експерта слідчим суддею, судом за клопотанням сторони захисту. 3. Залучення експерта шляхом ініціювання проведення судової експертизи перед стороною обвинувачення;

дістали подальшого розвитку:

- поняття механізму забезпечення прав учасників кримінального провадження. Так, під ним розуміється внутрішньо узгоджена динамічна система правових передумов, законодавчо закріплених кримінальних процесуальних гарантій прав особи, що реалізуються завдяки діяльності державних органів, посадових осіб, які здійснюють кримінальне судочинство або залучаються до нього, з метою належної реалізації, охорони та, у разі потреби, захисту прав кожного учасника кримінального провадження;

- система форм механізму забезпечення прав учасників кримінального провадження. Ними є: створення умов для належної реалізації особою своїх прав, охорона прав, захист прав;

- структурні елементи механізму забезпечення прав учасників кримінального провадження. До них належать: об'єкт забезпечення, суб'єкти забезпечення, зміст забезпечення.

5. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації Сидоренка Д. В. забезпечена застосуванням в якості методологічної основи загального діалектичного методу наукового пізнання дійсності та низки інших спеціальних наукових методів.

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковані у вітчизняних фахових виданнях та доповідалися на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях. Висновки дисертаційної роботи є обґрунтованими. Усі сформульовані в дисертації положення наукової новизни та висновки є результатом власних досліджень автора.

6. Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що в Україні вперше після прийняття чинного КПК України проведено комплексне дослідження теоретичних і практичних проблем забезпечення прав учасників кримінального провадження під час проведення судової експертизи.

Результати досліджень Сидоренка Д. В., що містяться у роботі, можуть бути використані:

– у науково-дослідницькій діяльності: як підґрунтя для проведення подальших досліджень у сфері забезпечення прав учасників кримінального провадження під час проведення судової експертизи;

– у законотворчій діяльності: під час внесення змін і доповнень до чинного КПК України;

– у правозастосовній діяльності: під час розробки відомчих нормативно-правових актів, підготовки методичних рекомендацій щодо забезпечення прав учасників кримінального провадження у ході проведення судової експертизи; у практичній діяльності дізнавачів, слідчих, прокурорів, слідчих суддів, суддів;

– у освітньому процесі – під час підготовки навчально-методичних матеріалів для проведення занять із навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Актуальні проблеми кримінального та кримінального процесуального права» (засвідчено актом впровадження у освітню діяльність юридичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна від 12 грудня 2024 року).

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором.

Основні теоретичні положення і висновки дисертації викладені у 10 наукових публікаціях, з яких 4 наукові статті у фахових виданнях України та 6 тез доповідей на вітчизняних і міжнародних науково-практичних конференціях і круглому столі.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Сидоренко Д. В. Сутність, форми та структурні елементи механізму забезпечення прав учасників кримінального провадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 458–461. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2022/108.pdf.

2. Сидоренко Д. В. Поняття спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2022. № 6. С. 253–260. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/6_2022/38.pdf.

3. Сидоренко Д. В. Забезпечення прав сторони захисту під час проведення судової експертизи. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 347–351. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/05/62.pdf>.

4. Сидоренко Д. В. Забезпечення прав потерпілого та інших учасників кримінального провадження під час проведення судової експертизи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 614–616. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2023/148.pdf.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Сидоренко Д. В. Права учасників кримінального провадження у ході проведення судової експертизи. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття* : тези доп. учасників III Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 19 черв. 2020 р.) ; Наук.-дослід. ін-т публ. політики і соц. наук. Харків: НДІ ППСН, 2020. С. 205–206.

6. Сидоренко Д. В. Правова природа судової експертизи у кримінальному процесі. *Актуальні питання судової експертизи і криміналістики* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф.-полілогу (м. Харків, 15–16 квіт. 2021 р.). Харків : Право, 2021. С. 77–78.

7. Сидоренко Д. В. Окремі аспекти забезпечення прав суб'єктів кримінального процесу під час проведення судової експертизи. *Теоретичні та практичні проблеми конституціоналізму в Україні* (круглий стіл з нагоди 25-ї річниці Конституції України): збірник матеріалів доповідей учасників круглого столу. (Харків, 18 черв. 2021 р.). Харків, 2021. С. 53–54.

8. Сидоренко Д. В. Процесуальні форми використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів в умовах воєнного стану* : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 22 черв. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук.-парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2022. С. 401–403.

9. Сидоренко Д. В. Сутність спеціальних знань як ознаки судової експертизи у кримінальному процесі. *Теоретичні та прикладні проблеми судової експертизи і криміналістики* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (Харків, 30 вер. 2022 р.). Харків: НДІ ППСН, 2022. С. 104–105.

10. Сидоренко Д. В. Окремі питання забезпечення прав учасників кримінального провадження під час отримання зразків для експертизи. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів* : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 17 травня 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця: ХНУВС, 2023. С. 490–491.

Результати дисертаційної роботи повністю відображено в публікаціях.

8. Апробація матеріалів дисертації.

Основні результати досліджень були представлені, обговорені і опубліковані в п'яти тезах доповідей на вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференціях та круглому столі: III всеукраїнська науково-практична конференція «Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття» (м. Харків,

Науково-дослідний інститут публічної політики і соціальних наук, 19 червня 2020 року), міжнародна науково-практична конференція-полілог «Актуальні питання судової експертизи і криміналістики» (м. Харків, Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 15-16 квітня 2021 року), круглий стіл з нагоди 25-ї річниці Конституції України (м. Харків, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», Льотна академія Національного авіаційного університету, Юридична клініка НАУ «ХАІ», Юридична клініка «ЮРКОНСАЛТ» ЛА НАУ, 18 червня 2021 року), всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів в умовах воєнного стану» (м. Харків, ХНУВС, 22 червня 2022 року), науково-практична конференція «Теоретичні та прикладні проблеми судової експертизи і криміналістики» (м. Харків, Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, Харківський національний університет внутрішніх справ, Науково-дослідний інститут публічної політики і соціальних наук, 30 вересня 2022 року), всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів» (м. Вінниця, ХНУВС, 17 травня 2023 року).

9. Дотримання академічної доброчесності.

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі StrikePlagiarism.com) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності. Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

10. Оцінка мови та стилю дисертації.

Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступний для сприйняття. Дисертація написана науковим стилем мовлення, структура дисертації відповідає алгоритму здійсненого автором дослідження. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341), Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019 року № 759).

11. Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань, з якої вона подається до захисту.

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значимістю дисертаційна робота Сидоренка Дмитра Вадимовича «**Забезпечення прав учасників кримінального провадження під час проведення судової експертизи**» відповідає

спеціальності 081 – Право. Здобувачем повністю виконано освітню та наукову складові освітньо-наукового рівня вищої освіти.

12. Результати обговорення та проведення презентації. Рекомендація дисертації до захисту.

Здобувач представив основні результати досліджень своєї дисертаційної роботи на розширеному засіданні кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 9 від 05 лютого 2025 року) у формі презентації та наукової дискусії після її завершення.

Враховуючи високий рівень виконаних досліджень, а також актуальність теми роботи, наукову новизну результатів та їх наукове і практичне значення, на розширеному засіданні кафедри було одностайно ухвалене рішення про рекомендацію дисертації Сидоренка Дмитра Вадимовича «**Забезпечення прав учасників кримінального провадження під час проведення судової експертизи**» до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право з галузі знань 08 – Право.

Завідувач кафедри
кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна,
доктор юридичних наук, професор

 Олександр ЖИТНИЙ